



Czy można zrobić karierę na wsi?

Małgorzata Krzeszowska

Scenariusz interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego do podstaw przedsiębiorczości dla III etapu edukacyjnego – liceum ogólnokształcące i technikum

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022



Redakcja merytoryczna: Kinga Gałązka, Marcin Pełka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl



Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

1. Podstawowe informacje

1.1. Temat

Czy można zrobić karierę na wsi?

1.2. Ogólne założenia projektu

Projekt jest materiałem wspomagającym do programu nauczania A. Mikiny (2019) *Przedsiębiorczość – inkubator sukcesu* (PDF, 1,7 MB; dostępny na stronie ore.edu.pl; dostęp: 20.01.2023) opracowanego w ramach projektu „Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”.

Zadaniem uczniów będzie **opracowanie biznesplanu własnej działalności gospodarczej prowadzonej na wsi na podstawie istniejącej dobrej praktyki**. Jest to materiał zgodny z blokiem VI programu Agnieszki Mikiny: Przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej.

W projekcie realizowane są treści podstawy programowej z podstaw przedsiębiorczości oraz:

- **informatyki:** przygotowanie projektu biznesplanu w edytorze tekstu zgodnie z zasadami składu i łamania tekstu; opracowanie wywiadu z przedsiębiorcą w formie artykułu prasowego lub w wersji filmowej (realizacja i montaż filmu);
- **wiedzy o społeczeństwie:** dostrzeżenie roli przedsiębiorcy w środowisku wiejskim i roli wsi w rozwoju społeczno-gospodarczym państwa;
- **geografii:** przeanalizowanie przemian demograficzno-społeczno-gospodarczo-kulturowych polskiej wsi oraz zidentyfikowanie czynników rozwoju obszarów wiejskich.

Koordynatorem projektu jest nauczyciel podstaw przedsiębiorczości.

1.3. Odbiorcy projektu

Projekt realizują uczniowie klas **III liceum ogólnokształcącego/ technikum** uczący się drugi rok przedmiotu podstawy przedsiębiorczości w zakresie podstawowym. Uczniowie ci potrafią samodzielnie wyszukiwać informacje i rozwiązania pojawiających się problemów, są kreatywni i samodzielni.

W projekcie mogą brać uczniowie o zróżnicowanych potrzebach, możliwościach i umiejętnościach, gdyż zadania projektowe są na tyle zróżnicowane, że umożliwiają dostosowanie ich do indywidualnych potrzeb odbiorców. W razie potrzeby nauczyciel może stosować dodatkowe wyjaśnienia, szczegółowe karty pracy. W procesie uczenia się uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych istotne jest wsparcie grupy rówieśniczej, dlatego ważną rolą nauczyciela jest integrowanie grup, pokazanie, że bycie z innymi daje radość i wzajemne korzyści. Warunkiem dobrej pracy z uczniami jest rozpoznanie ich możliwości, potrzeb i zainteresowań. Nauczyciel wykorzystuje mocne i słabe strony ucznia podczas podziału na grupy lub przy rozdzielaniu szczegółowych zadań dla członków zespołów.

Przebieg procesu edukacji zostanie dostosowany do indywidualnych potrzeb uczniów poprzez organizację przestrzeni (np. odpowiednie ustawienie ławek, umożliwienie

uczniowi słabowidzącemu siedzenie bliżej tablicy), organizację pracy (np. zmianę pracy indywidualnej na grupową), stopień trudności materiału (np. uczeń zdolny będzie mógł rozwijać swoje zainteresowania, poszerzając zakres wykonywania obowiązkowych zadań), ocenianie (ocena będzie spersonalizowana, opatrzona informacją zwrotną).

Jeśli dany uczeń będzie realizował zadania projektowe tylko w warunkach domowych (np. na skutek choroby przewlekłej lub niepełnosprawności ruchowej), nauczyciel umożliwi mu stały kontakt z grupą, której będzie członkiem, za pomocą komunikatorów wykorzystywanych w szkole do pracy zdalnej.

1.4. Czas realizacji

Projekt trwa **6 tygodni** (4 godziny pracy na lekcji, około 12 godzin pracy własnej uczniów).

Zarówno wszystkie zajęcia, jak i konsultacje oraz przedstawienie prezentacji mogą się odbyć w trybie pracy zdalnej, z wykorzystaniem używanych w szkole platform do komunikacji i współpracy grupowej.

Realizacja projektu nie wymaga dodatkowych nakładów i może być realizowana w każdej szkole. Nie generuje też żadnych barier (np. logistycznych, finansowych, technologicznych) wykluczających niektóre grupy uczniów z jego realizacji.

Sposób przeprowadzania projektu umożliwia odwołanie się do lokalnego środowiska, również przyrodniczego (np. uczniowie mogą planować prowadzenie działalności w swojej gminie lub w pobliskich gminach wiejskich, biorąc pod uwagę warunki przyrodnicze, jakość gruntów itp.).

2. Cele projektu

2.1. Cel ogólny

Poznanie sposobu tworzenia biznesplanu działalności gospodarczej.

2.2. Cele szczegółowe

Uczeń:

- analizuje przebieg kariery zawodowej przedsiębiorców prowadzących swoją działalność na wsi na lokalnym i krajowym rynku;
- przedstawia strukturę biznesplanu;
- współorganizuje pracę zespołu do przygotowania i zaprezentowania projektu biznesplanu działalności gospodarczej;
- analizuje mikro- i makrootoczenie planowanego przedsięwzięcia;
- przeprowadza uproszczone planowanie finansowe małego przedsiębiorstwa;
- prezentuje biznesplan działalności gospodarczej prowadzonej na wsi.

3. Treści kształcenia

3.1. Podstawy przedsiębiorczości

Treści nauczania (wymagania szczegółowe) za [podstawą programową do przedmiotu podstawy przedsiębiorczości](#) (PDF, 1,8 MB; dostępny na stronie ore.edu.pl; dostęp: 20.01.2023).

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.
 - Analizowanie otoczenia przedsiębiorstwa, w tym rynku, na którym działa (II.9).
 - Projektowanie działań w zakresie zakładania własnego przedsiębiorstwa lub podejmowania innych przedsięwzięć o charakterze społeczno-ekonomicznym (II.10).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- Przedsiębiorstwo: klasyfikacje przedsiębiorstw, biznesplan, otoczenie przedsiębiorstwa, formy organizacyjno-prawne, procedury rejestracji i likwidacji, źródła finansowania działalności, analiza rynku, zarządzanie przedsiębiorstwem, praca zespołowa, marketing, wynik finansowy, formy opodatkowania, księgowość, negocjacje, etyka w biznesie i społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw, funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Uczeń:
 - sporządza w postaci biznesplanu projekt własnego przedsiębiorstwa lub innego przedsięwzięcia o charakterze społeczno-ekonomicznym oraz przedstawia go w formie pisemnej albo w postaci prezentacji (IV.4);
 - analizuje mikro- i makrootoczenie przedsiębiorstwa, identyfikuje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia projektowanego przedsięwzięcia, wybierając jego lokalizację (IV.5);
 - zbiera, analizuje i prezentuje informacje o rynku, na którym działa przedsiębiorstwo (IV.9).

3.2. Informatyka

Treści nauczania (wymagania szczegółowe) za [podstawą programową do przedmiotu informatyka](#) (PDF, 1,6 MB; dostępny na stronie ore.edu.pl; dostęp: 20.01.2023).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- Programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera i innych urządzeń cyfrowych. Zakres podstawowy. Uczeń:
 - przygotowuje opracowania rozwiązań problemów, posługując się wybranymi aplikacjami:
 - opracowuje dokumenty o różnorodnej tematyce, w tym informatycznej, i o rozbudowanej strukturze, posługując się przy tym konspektem dokumentu, dzieli tekst na sekcje i kolumny, tworzy spisy treści, rysunków i tabel, stosuje własne style i szablony, pracuje nad dokumentem w trybie recenzji, definiuje korespondencję seryjną (II.3.b);
 - tworzy rozbudowane prezentacje, w tym z wykorzystaniem technik multimedialnych, ustala parametry pokazu (II.3.e);
 - wyszukuje w sieci potrzebne informacje i zasoby, ocenia ich przydatność oraz wykorzystuje w rozwiązywanych problemach (II.4).

3.3. Wiedza o społeczeństwie

Treści nauczania (wymagania szczegółowe) za [podstawą programową do przedmiotu wiedza o społeczeństwie](#) (PDF, 1,5 MB; dostępny na stronie ore.edu.pl; dostęp: 20.01.2023).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (Zakres rozszerzony)

- Sprawowanie władzy w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:
 - przedstawia różne modele polityki rozwoju regionalnego – wsparcia ośrodków wzrostu i wyrównywania różnic międzyregionalnych; wskazuje na założenia dotyczące realizacji tej polityki w Rzeczypospolitej Polskiej (IX.6).

3.4. Geografia

Treści nauczania (wymagania szczegółowe) za podstawą programową do przedmiotu geografia (dostępna na stronie ore.edu.pl; dostęp: 20.01.2023).

Treści nauczania - wymagania szczegółowe (Zakres podstawowy)

- Przemiany struktur demograficznych i społecznych oraz procesy osadnicze: rozmieszczenie i liczba ludności, przemiany demograficzne, migracje, zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i religijne, kręgi kulturowe, sieć osadnicza, procesy urbanizacji, rozwój obszarów wiejskich. Uczeń:
 - identyfikuje główne czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie oraz wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi w Polsce (VIII.14).

4. Metody i formy pracy

Metody:

- odwrócona klasa;
- mapa myśli;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach.

Zgodnie z ideą edukacji włączającej metody, techniki i tempo pracy będą dostosowane do różnicowanych potrzeb, możliwości i umiejętności uczniów. Praca indywidualna sprzyja doskonaleniu umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów, umożliwia przystosowanie tempa i miejsca pracy, co jest niezwykle istotne dla uczniów mających trudności w uczeniu się lub niepełnosprawnych ruchowo. Podczas pracy w grupach uczniowie mogą dzielić się informacjami, wymieniać doświadczenia i spostrzeżenia, co z kolei wpływa na przełamywanie barier, uczy partnerstwa, odpowiedzialności nie tylko za siebie, ale też za innych. Wspólna dyskusja w pracy z uczniem dyslektycznym czy słabowidzącym ograniczy korzystanie z tekstów pisanych.

W przypadku uczniów słabosłyszących doskonałą metodą pracy będzie mapa myśli pozwalająca na zapisanie słów kluczowych istotnych dla zrozumienia i zobrazowania materiału.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- papier A3, pisaki;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;

- kamery/smartfony z aplikacją do nagrywania filmów;
- e-materiały dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (ZPE) – podstawy przedsiębiorczości:
 - Przedsiębiorstwo – zasady działania (dostęp: 20.01.2023);
 - Rozpoczęcie działalności gospodarczej – podstawowe aspekty finansowe (cz. I) – pakiet edukacyjny (dostęp: 20.01.2023);
 - Rozpoczęcie działalności gospodarczej – podstawowe aspekty formalnoprawne i podatkowe (cz. II) – pakiet edukacyjny (dostęp: 20.01.2023);
 - Charakterystyka biznesplanu (cz. III) – analiza wskaźnikowa – pakiet edukacyjny (dostęp: 20.01.2023);
 - Jak zostać przedsiębiorczym człowiekiem? (dostęp: 20.01.2023);
 - Przygotowanie biznesplanu (dostęp: 20.01.2023);
- e-materiały dostępne na ZPE – informatyka:
 - Nagrywanie i obróbka filmów (dostęp: 20.01.2023);
 - Kadr filmowy – Windows Movie Maker (dostęp: 20.01.2023);
 - Zasady składu i łamania tekstu – MS Word (dostęp: 20.01.2023);
 - Materiały do projektu szkolnego. Szablony w MS Word (dostęp: 20.01.2023);
 - Redagowanie tekstu w edytorze tekstu pakietu Office (dostęp: 20.01.2023);
 - Wykorzystanie zasad typograficznych w edytorze tekstu, zpe.gov.pl (dostęp: 20.01.2023);
 - Zaawansowane przetwarzanie dokumentów w edytorze tekstu, zpe.gov.pl (dostęp: 20.01.2023);
 - Współpraca podczas edycji dokumentów w edytorze tekstu, zpe.gov.pl (dostęp: 20.01.2023);
- e-materiały dostępne na ZPE – wiedza o społeczeństwie:
 - Problem bezrobocia (dostęp: 20.01.2023);
 - Wieś i wiejskość: między stereotypem a rzeczywistością (dostęp: 20.01.2023);
 - Ruchliwość społeczna (dostęp: 20.01.2023);
 - Polityka rozwoju regionalnego w Polsce (dostęp: 20.01.2023);
- e-materiały dostępne na ZPE – geografia:
 - Czynniki wpływające na rozwój osadnictwa wiejskiego w Polsce (dostęp: 20.01.2023);
 - Przemiany na obszarach wiejskich (dostęp: 20.01.2023);
 - Podział osadnictwa wiejskiego (dostęp: 20.01.2023).

5. Sposób realizacji projektu edukacyjnego

5.1. Zajęcia I (tydzień I)

1. Uczniowie przed lekcją zapoznają się z następującymi zasobami ZPE:

- Przedsiębiorstwo – zasady działania (dostęp: 20.01.2023);
- Wieś i wiejskość: między stereotypem a rzeczywistością (dostęp: 20.01.2023);
- Polityka rozwoju regionalnego w Polsce (dostęp: 20.01.2023);
- Powstanie i funkcjonowanie przedsiębiorstwa (dostęp: 20.01.2023).

Na tej podstawie chętne/wybrane osoby przygotowują prezentacje dotyczące:

- polityki rozwoju regionalnego w Polsce;
- sytuacji społeczno-gospodarczej polskiej wsi i stereotypów związanych z polską wsią;
- roli przedsiębiorstwa i przedsiębiorcy w gospodarce.

2. Przedstawienie uczniowskich prezentacji. Pozostali uczniowie tworzą na podstawie tych wypowiedzi mapę myśli dotyczącą sytuacji gospodarczej polskiej wsi.
3. Dyskusja – życie i praca na wsi. W trakcie uczniowie zastanawiają się nad pytaniem: „Czy można zrobić karierę na wsi?”. Na koniec wybrana osoba przedstawia wnioski z dyskusji.
4. Nauczyciel zaprasza uczniów do wzięcia udziału w projekcie. Przedstawia cele projektu i wyjaśnia, że zadaniem uczniów będzie opracowanie na podstawie zebranych informacji i własnego pomysłu biznesplanu działalności gospodarczej z siedzibą na terenach wiejskich. Przedstawia regulamin i harmonogram. Uczniowie zapoznają się z tymi materiałami, zgłaszają swoje uwagi i wspólnie z nauczycielem ustalają ostateczną wersję regulaminu, którą podpisują obie strony.
5. Uczniowie zostają podzieleni na 4 grupy i przechodzą do realizacji zadania nr 1, czyli znalezienia przedsiębiorcy działającego na wsi i przeprowadzenia z nim wywiadu. W zależności od składu zespołu klasowego i dynamiki procesów grupowych nauczyciel może także podzielić uczniów na grupy o zróżnicowanym poziomie, tak aby zapewnić współpracę uczniów zdolnych i z ewentualnymi trudnościami w uczeniu się. Należy wziąć też pod uwagę możliwości poznawcze i style uczenia oraz indywidualne predyspozycje i zainteresowania uczniów.

5.1.1. Regulamin interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: *Czy można zrobić karierę na wsi?*

1. Celem projektu ***Czy można zrobić karierę na wsi?*** jest poznanie sposobu tworzenia biznesplanu działalności gospodarczej.
2. Projekt realizują uczniowie pod kierunkiem nauczyciela podstaw przedsiębiorczości Pani/Pana.....

Uczniowie pracują w grupach. Każda grupa opracuje biznesplan własnej działalności gospodarczej prowadzonej na wsi na podstawie istniejącej dobrej praktyki.

Praca odbywa się zgodnie z harmonogramem (załącznik A).

3. Po zakończeniu projektu uczniowie potrafią:
 - przeanalizować przebieg kariery zawodowej przedsiębiorców prowadzących swoją działalność na wsi na lokalnym i krajowym rynku;
 - przedstawić strukturę biznesplanu;
 - zorganizować pracę zespołu do przygotowania i zaprezentowania projektu biznesplanu działalności gospodarczej;
 - przeanalizować mikro- i makrootoczenie planowanego przedsięwzięcia;
 - przeprowadzić uproszczone planowanie finansowe małego przedsiębiorstwa;
 - zaprezentować biznesplan działalności gospodarczej prowadzonej na wsi.
4. Projekt realizowany jest z poszanowaniem indywidualności ucznia, jego potencjału, możliwości, trudności i specyfiki. Nie wyklucza nikogo z realizacji projektu, jest nakierowany na rozwój osobowości i talentów uczących się, szacunku dla ich tożsamości, wyznawanych wartości z uwzględnieniem ich umiejętności edukacyjnych i możliwości psychofizycznych.

5. Sposób oceniania:

- każda grupa otrzymuje ocenę;
- najwyższą ocenę otrzymuje grupa, jeśli wykona wszystkie zadania (łącznie z prezentacją) zgodnie z poleceniami oraz wyznaczonymi dla nich kryteriami oceniania i zdobędzie maksymalną liczbę punktów;
- uczniowie otrzymają odpowiednio niższą ocenę, jeśli w ich pracy i wystąpieniu zabraknie poszczególnych elementów ocenianych według kryteriów podanych w Liście zadań projektowych z kryteriami oceniania (załącznik B) i Kryteriach oceny prezentacji (załącznik C);
- każdy uczeń otrzymuje spersonalizowaną ocenę, na którą mają wpływ: ocena grupy, w której pracował uczeń (50%), ocena nauczyciela uwzględniająca zaangażowanie ucznia, pełnienie jego funkcji w pracy grupy (20%), ocena lidera grupy (20%), samoocena ucznia (10%);
- ostateczny stopień będzie zgodny z przedmiotowymi zasadami oceniania.

6. Uczniowie biorący udział w projekcie zobowiązują się do:

- wykonywania powierzonych zadań w terminie;
- czynnego udziału w pracach grup;
- efektywnego dzielenia się wiedzą;
- współdziałania przy tworzeniu wszystkich wskazanych elementów biznesplanu.

7. Nauczyciel jest zobowiązany do wspierania uczniów, konsultowania ich pracy w wyznaczonych harmonogramem terminach oraz monitorowania realizacji zadań przez poszczególne grupy i zamieszczania wyników monitoringu zapisywanego na Karcie monitorowania pracy grupy (załącznik D) na platformie używanej w szkole do komunikacji zdalnej.

8. Projekt może być w całości realizowany zdalnie.

5.1.2. Załączniki:

- A. Harmonogram
- B. Lista zadań projektowych z kryteriami oceniania
- C. Kryteria oceny prezentacji
- D. Karta monitorowania pracy grupy

Data

Podpis nauczyciela: Podpisy uczniów:

Załącznik A: Harmonogram interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: Czy można zrobić karierę na wsi?

Praca odbywa się etapami w równoległych grupach, zgodnie z podziałem przeprowadzonym na lekcji.

Projekt realizowany jest od dnia do dnia

Zadania szczegółowe opisane są w Liście zadań projektowych z kryteriami oceniania.

- Tydzień I – udział w zajęciach wprowadzających do projektu wszystkich grup oraz realizacja zadania nr 1.
- Tydzień II – przedstawienie/omówienie wyników zadania nr 1 i opracowanie zadania nr 2 przez wszystkie grupy.

- Tydzień III – przygotowanie struktury biznesplanu.
- Tydzień IV – realizacja zadania nr 3 (przygotowanie prezentacji końcowej).
- Tydzień V – prezentacje prac grup 1 i 2.
- Tydzień VI – prezentacje prac grup 3 i 4, podsumowanie projektu.

Konsultacje z nauczycielem dla wszystkich grup odbywają się w dniach

Załącznik B: Lista zadań projektowych z kryteriami ocen

Zadanie nr 1

Zadaniem każdej z grup jest znalezienie przedsiębiorcy działającego na wsi, który odniósł sukces, i umówienie się z nim na wywiad. Jeśli jest taka możliwość, uczniowie udają się na spotkanie z nim i przeprowadzają wywiad. Jeśli nie – mogą umówić się na spotkanie online.

Następnie uczestnicy przygotowują pytania do wywiadu. Powinny one dotyczyć zarówno historii biznesu przedsiębiorcy, obecnej sytuacji firmy, jej oferty, struktury i celów, jak i kariery samego przedsiębiorcy i jego stosunku do wykonywanej pracy. Warto zapytać m.in. czy gdyby raz jeszcze był na początku swojej kariery, poszedłby tą samą drogą, i jakiej rady udzieliłby przedsiębiorcy, który chciałby otworzyć biznes na terenach wiejskich.

Jeżeli przedsiębiorca wyrazi zgodę, uczniowie mogą ten wywiad nagrać, jeżeli nie – muszą sporządzić z niego np. artykuł prasowy. W każdym przypadku materiał powinien być autoryzowany przez rozmówcę. Nagranie należy edytować w programie do obróbki filmów lub dźwięku, artykuł należy przygotować w wybranym edytorze tekstu.

Kryteria oceny zadania:

- wytypowano przedsiębiorcę i przeprowadzono z nim wywiad – 1 punkt;
- zadane pytania dotyczyły prowadzonego przez przedsiębiorcę biznesu – 1 punkt;
- zadane pytania dotyczyły kariery przedsiębiorcy i jego stosunku do wykonywanej pracy – 1 punkt;
- sporządzono nagranie/napisano artykuł prasowy z wywiadu i go autoryzowano – 1 punkt.

Za brak poszczególnych elementów odejmuje się punkty po 1 punkt.

Zadanie nr 2

Zadaniem każdej z grup jest wybranie jednej gminy wiejskiej w Polsce, w której chcieliby mieszkać i prowadzić działalność gospodarczą. Następnie uczniowie mają zebrać o niej jak najwięcej informacji (struktura gospodarcza, demograficzna, problemy i strategie rozwoju, rynek pracy). Efekty pracy przedstawiają w formie mapy myśli lub w innej formie graficznej (np. sketchnoting).

Materiały pomocnicze (dostępne na platformie zpe.gov.pl):

- Czynniki wpływające na rozwój osadnictwa wiejskiego w Polsce (dostęp: 20.01.2023);
- Przemiany na obszarach wiejskich (dostęp: 20.01.2023);
- Podział osadnictwa wiejskiego (dostęp: 20.01.2023);
- Ruchliwość społeczna (dostęp: 20.01.2023);
- Polityka rozwoju regionalnego w Polsce (dostęp: 20.01.2023).

Kryteria oceny zadania:

- wybrano konkretną gminę wiejską w Polsce – 1 punkt;
- przedstawiono sytuację gospodarczą i demograficzną gminy oraz rynek pracy – 1 punkt;
- przedstawiono problemy gminy – 1 punkt;
- przedstawiono najważniejsze elementy strategii rozwoju gminy – 1 punkt.

Za brak poszczególnych elementów odejmuje się po 1 punkt.

Zadanie nr 3

Projektowanie biznesplanu na kartach pracy – załącznikach do tematu *Przygotowanie biznesplanu* dostępny na platformie zpe.gov.pl (dostęp: 20.01.2023). Każdy z członków grupy otrzymuje do opracowania jeden (lub dwa) z załączników:

- ogólna charakterystyka przedsiębiorstwa;
- nazwy produktów i usług oraz ich opis;
- analiza rynku oraz plan marketingowy;
- struktura organizacyjna oraz plan zatrudnienia;
- plan działalności operacyjnej;
- plan finansowy.

Po opracowaniu przydzielonych części biznesplanu uczniowie weryfikują poszczególne części i tworzą jednolity dokument.

Kryteria oceny zadania:

1. Biznesplan tworzy spójną całość – 1 punkt.
2. Biznesplan zawiera:
 - ogólną charakterystykę przedsiębiorstwa – 1 punkt;
 - nazwy produktów i usług oraz ich opis – 1 punkt;
 - analizę rynku oraz plan marketingowy – 1 punkt;
 - strukturę organizacyjną oraz plan zatrudnienia – 1 punkt;
 - plan działalności operacyjnej – 1 punkt;
 - plan finansowy – 1 punkt.

Za brak poszczególnych elementów lub ich niestaranne wykonanie odejmuje się po 1 punkt.

Załącznik C. Kryteria oceny prezentacji

- Za przedstawienie w prezentacji wszystkich trzech zadań w sposób pełny – 3 punkty (za każde zadanie – 1 punkt).
- Jeśli brakuje w prezentacji omówienia całego zadania – odejmuje się 1 punkt.
- Za przestrzeganie limitu czasowego prezentacji – 2 punkty.
- Za przekroczenie limitu czasowego – po 1 punkt za każde 2 minuty. Nie można jednak odjąć więcej niż 2 punkty.

5.2. Zajęcia II (tydzień II)

1. Wybrani przedstawiciele każdej grupy referują wyniki swojej pracy nad zadaniem 1.
2. Uczniowie wracają do dyskusji z zajęć I na temat: „Czy można zrobić karierę na wsi?”. Weryfikują swoje wnioski z poprzednich zajęć na podstawie przeprowadzonych wywiadów. Na koniec wybrana osoba formułuje wnioski.
3. Uczniowie wykonują zadanie nr 2 – wybór gminy, w której chcieliby mieszkać i prowadzić działalność gospodarczą, oraz zebranie o niej informacji gospodarczych.
4. Zadanie nr 2 powinno być przygotowane na zajęciach II w szkole. Na koniec zajęć grupy powinny zaprezentować na forum klasy efekty swojej pracy.

5.3. Zajęcia III (tydzień III)

1. Uczniowie zapoznają się z następującymi zasobami ZPE:
 - Rozpoczęcie działalności gospodarczej – podstawowe aspekty finansowe (cz. I) – pakiet edukacyjny (dostęp: 20.01.2023);
 - Rozpoczęcie działalności gospodarczej – podstawowe aspekty formalnoprawne i podatkowe (cz. II) – pakiet edukacyjny (dostęp: 20.01.2023);
 - Charakterystyka biznesplanu (cz. III) – analiza wskaźnikowa – pakiet edukacyjny (dostęp: 20.01.2023);
 - Powstanie i funkcjonowanie przedsiębiorstwa (dostęp: 20.01.2023);
 - Przygotowanie biznesplanu – załączniki (dostęp: 20.01.2023).
2. Uczniowie w grupach omawiają poszczególne części biznesplanu według załączników do tematu *Przygotowanie biznesplanu*.
3. Uczniowie w grupach przechodzą do pomysłu na biznes, który mogliby prowadzić w wybranej przez siebie gminie. Zastanawiając się nad pomysłem, powinni wziąć pod uwagę informacje i wskazówki, które uzyskali w zadaniu nr 1.

5.4. Tydzień IV

Realizacja zadania nr 3 oraz przygotowanie prezentacji końcowej

Zajęcia V i VI

1. Przed zajęciami każda z grup łączy efekty realizacji wszystkich trzech zadań w spójną całość, przygotowując prezentację.
2. Każda z grup otrzymuje 15 minut na zaprezentowanie efektów swojej pracy.
3. Po każdej prezentacji następuje krótka sesja pytań i odpowiedzi, w której uczniowie prowadzący prezentację wyjaśniają pozostałym niezrozumiałe wątki wystąpienia.
4. Nauczyciel notuje swoje spostrzeżenia i przygotowuje ocenę zgodnie z Kryteriami oceny prezentacji (punkt 5.1.1. Załącznik C). W zależności od potrzeby uzupełnia wypowiedzi uczniów lub zadaje pytania pomocnicze.
5. Na koniec uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami na temat projektu. Podsumowują, co było dla nich proste, co stanowiło trudność i co w przyszłości zmieniliby w tym projekcie. Wypowiadają się też, czy zrobienie kariery na terenach wiejskich jest dla nich atrakcyjną ofertą i czy wezmą to pod uwagę, myśląc o własnej przyszłości.

6. Ocenianie

Za pracę w projekcie grupy otrzymują oceny ustalone na podstawie Listy zadań projektowych z kryteriami ocen oraz Kryteriów oceny prezentacji (punkt 5.1.1.2. Załącznik B). Nauczyciel, po ustaleniu oceny przekazuje każdej grupie informację zwrotną.

- Jeśli uczniowie w prezentacji przedstawili i wyjaśnili wszystkie wymagane elementy biznesplanu oraz umiejętnie rozwiązali wszystkie napotkane problemy, wówczas potrafią opracować elementy biznesplanu. Otrzymują najwyższą ocenę i gratulacje osiągnięć.
- Jeśli uczniowie mieli problemy z opracowaniem któregoś zadania, nauczyciel może zaproponować im zapoznanie się z filmami i prezentacjami z materiałów źródłowych przedstawiającymi dany element projektu.
- Jeśli uczniowie mieli problem ze znalezieniem i przeprowadzeniem wywiadu z przedsiębiorcą działającym z sukcesem na wsi, można im zaproponować zapoznanie się z dobrymi praktykami promowanymi przez media (internet, telewizja, radio, prasa). Można też wydłużyć czas realizacji tej części projektu.
- Jeśli uczniowie mieli problem z analizą społeczno-gospodarczą wybranej gminy, można im zaproponować kontakt telefoniczny z urzędem gminy w celu uzyskania wskazówek, gdzie szukać potrzebnych informacji (np. w Biuletynie Informacji Publicznej – BIP).
- Jeśli uczniowie mieli problem z pomysłem na prowadzenie działalności gospodarczej na wsi, nauczyciel może zaproponować ćwiczenia z kreatywności i komunikacji zamieszczone na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej.
- Jeśli uczniowie mieli problem z napisaniem poszczególnych części biznesplanu, można ich odesłać do przykładów biznesplanów dostępnych w internecie.

Za udział w projekcie również każdy uczeń otrzymuje zindywidualizowaną ocenę. Aby była ona w pełni spersonalizowana, nauczyciel bierze pod uwagę zróżnicowane możliwości, potrzeby, ograniczenia i umiejętności danego ucznia, jego zaangażowanie w pracę, terminowość wywiązywania się z powierzonych zadań, rzetelność pełnionej roli w grupie. Ocena jest średnią ważoną oceny grupy, w której pracował uczeń (50%), oceny wystawionej przez nauczyciela (20%), oceny lidera grupy (20%), samooceny ucznia (10%). Aby w pełni zobrazować osiągnięcia danego ucznia, jego wkład pracy, bardzo ważna jest samoocena ucznia, bowiem pozwala mu podjąć refleksję nad własną pracą oraz wyodrębnić swoje mocne i słabe strony. Takie przemyślenia są szczególnie istotne dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, gdyż wskazują mu zarazem elementy wymagające poprawy, jak i dalszą drogę rozwoju ukształtowanych już umiejętności.

Warto, aby nauczyciel, uzasadniając indywidualną ocenę, odniósł się do następujących aspektów pracy ucznia:

- Jakie są mocne i słabe strony pracy ucznia?
- Jak uczeń radzi sobie w pracy grupowej?
- Jak uczeń radzi sobie z zadaniami indywidualnymi?
- W jakich obszarach uczeń potrzebuje wsparcia?

7. Monitorowanie i ewaluacja projektu edukacyjnego

Monitorowanie realizacji celów szczegółowych projektu nauczyciel przeprowadza poprzez wyniki zadań etapowych. Nauczyciel obserwuje wyniki pracy uczniów w projekcie na bieżąco tak, aby w przypadku zauważenia, że efekty projektu nie są zgodne z oczekiwaniami, mógł interweniować.

W trakcie realizacji poszczególnych etapów projektu i prezentacji wyników, nauczyciel notuje spostrzeżenia w Karcie monitorowania pracy grupy.

Załącznik D: Karta monitorowania pracy grupy. Grupa...

Za każde kryterium 0–1 punkt.

1. Uczniowie wybrali przedsiębiorcę i analizują cechy przedsiębiorcy.

Liczba punktów:

Uwagi:

2. Uczniowie analizują przebieg kariery zawodowej przedsiębiorców prowadzących działalność na wsi na lokalnym i krajowym rynku.

Liczba punktów:

Uwagi:

3. Uczniowie uzasadniają celowość sporządzania biznesplanu.

Liczba punktów:

Uwagi:

4. Uczniowie opracowują strukturę biznesplanu.

Liczba punktów:

Uwagi:

5. Uczniowie wykorzystują techniki kreatywnego myślenia oraz własne doświadczenia i zainteresowania do wypracowania pomysłu na działalność gospodarczą prowadzoną na wsi.

Liczba punktów:

Uwagi:

6. Uczniowie analizują mikro- i makrootoczenie planowanego przedsięwzięcia.

Liczba punktów:

Uwagi:

7. Uczniowie przeprowadzają uproszczone planowanie finansowe małego przedsiębiorstwa.

Liczba punktów:

Uwagi:

8. Uczniowie, projektując biznesplan własnej działalności gospodarczej prowadzonej na wsi, odpowiadają na pytanie znajdujące się w tytule projektu: „Czy można zrobić karierę na wsi?”.

Liczba punktów:

Uwagi:

Jeśli uczniowie mają problemy z opracowaniem któregoś z monitorowanych obszarów, nauczyciel może polecić im dodatkowe materiały źródłowe zamieszczone na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej. Może też w czasie konsultacji udzielić uczniom bardziej szczegółowych wskazówek. Omawiając wyniki monitorowania, nauczyciel konfrontuje własne odczucia z odczuciami liderów grup i pozostałych uczniów. Trzeba przy tym omówić zarówno bardzo dobrze wykonywanie zadania, jak i uczulić uczniów na słabe strony ich pracy.

Narzędziem ewaluacji sprawdzającym stopień osiągnięcia zakładanego celu ogólnego jest poniższy test.

Test na zakończenie projektu edukacyjnego pt. *Czy można zrobić karierę na wsi?*

W każdym pytaniu zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

1. Biznesplan to:
 - a) plan powstania i rozwoju firmy sporządzany na potrzeby wewnętrzne i zewnętrzne przedsiębiorstwa.
 - b) dokument zawierający jedynie cele, jakie przedsiębiorstwo powinno osiągnąć w określonym czasie.
 - c) inaczej: kosztorys przedsięwzięcia gospodarczego.
2. Działalność gospodarcza to:
 - a) zorganizowane przedsięwzięcie w formie spółdzielni socjalnej.
 - b) zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.
 - c) działalność prowadzona w sposób ciągły o charakterze charytatywnym.
3. Przygotowując pomysł na prowadzenie działalności gospodarczej, należy wziąć pod uwagę:
 - a) osobiste predyspozycje przedsiębiorcy (charakter, wykształcenie, doświadczenie).
 - b) informacje o dalszej rodzinie przyszłego przedsiębiorcy.
 - c) stan wód w rzekach w kraju, w którym będziemy prowadzić działalność gospodarczą.
4. Do makrootoczenia przedsiębiorstwa zalicza się:
 - a) finansowe środki własne.
 - b) prawidłowy dobór współpracowników.
 - c) warunki naturalne i ekologiczne.
5. Do mikrootoczenia przedsiębiorstwa zalicza się:
 - a) kapitał własny.
 - b) Konkurencję.
 - c) wielkość zapasów zgromadzonych w przedsiębiorstwie.

6. Do elementów biznesplanu zalicza się:
 - a) charakterystykę przedsiębiorstwa, charakterystykę oferty produktowej, analizę rynku z planem marketingowym, strukturę organizacyjną z planem zatrudnienia, plan działalności operacyjnej, plan finansowy.
 - b) cele firmy konkurencyjnej i analizę SWOT (od ang. strengths, weaknesses, opportunities, threats).
 - c) elementy wymienione w punkcie A z wyjątkiem planu działalności operacyjnej.
7. W której części biznesplanu zawiera się przychody z działalności?
 - a) planie marketingowym.
 - b) planie zatrudnienia.
 - c) planie finansowym.
8. Informacje o konkurencji powinno się zawrzeć w:
 - a) analizie rynku.
 - b) charakterystyce przedsiębiorstwa.
 - c) planie operacyjnym działalności.
9. O formie prawnej przedsiębiorstwa piszemy w:
 - a) planie działalności operacyjnej.
 - b) charakterystyce przedsiębiorstwa.
 - c) planie marketingowym.
10. Rodzaje kanałów dystrybucji to element:
 - d) analizy rynku z planem marketingowym.
 - e) charakterystyki oferty produktowej.
 - f) struktury organizacyjnej z planem zatrudnienia.

Odpowiedzi: 1A, 2B, 3A, 4C, 5B, 6A, 7C, 8A, 9B, 10A.

Interpretacja wyniku:

Jeżeli uczniowie zdobyli mniej niż 50% punktów, to jest to wynik niski. Jeżeli zdobyli mniej niż 80% punktów, to jest to wynik średni. Wynik 80% i więcej jest wynikiem wysokim.

W przypadku uzyskania wyniku niskiego i średniego nauczyciel powinien przeanalizować, jakie treści sprawiły uczniom trudność i w jaki sposób może zmodyfikować projekt, aby ułatwić ich przyswojenie. Powinien także zwrócić uwagę, którzy uczniowie w poszczególnych grupach opanowali treści projektu lepiej (uzyskali wynik wysoki), a którzy gorzej (wynik średni lub niski). Na tej podstawie nauczyciel może połączyć uczniów w pary tak, aby uczniowie z wynikiem wysokim mogli wspomóc słabszych kolegów i wyjaśnić im treści, których nie opanowali w trakcie pracy nad projektem.

Podsumowując projekt, nauczyciel wraz z uczniami powinien przedyskutować następujące kwestie:

- W jakim stopniu uczniowie zrealizowali założony cel ogólny: poznanie sposobu tworzenia biznesplanu działalności gospodarczej?

- Czy zadania i metody były adekwatne do możliwości uczniów?
- Co sprawiało uczniom trudność?
- W jakim zakresie projekt wymaga modyfikacji?
- W jakim stopniu projekt zapewniał kształtowanie kompetencji kluczowych?

Zgodnie z zapisami w programie A. Mikiny ewaluacja powinna mieć charakter procesowy. Należy całościowo ocenić efekty projektu, poziom osiągniętych przez uczniów wyników kształcenia i wskazać obszary ewentualnych modyfikacji.

8. Komentarz metodyczny

Zgodnie z koncepcją dydaktyczną ujętą w programie nauczania A. Mikiny i zapisami z podstawy programowej z podstaw przedsiębiorczości, metoda projektu jest strategią dydaktyczną, kształtującą zarówno wiedzę, jak i umiejętności międzyprzedmiotowe, pożądane na rynku pracy, takie jak:

- współodpowiedzialność za efekty pracy zespołu (uczniowie w grupach opracowują biznesplan);
- innowacyjność i kreatywność (uczniowie samodzielnie projektują zakres własnej działalności gospodarczej);
- terminowość (uczniowie muszą wywiązywać się z zadań zgodnie z harmonogramem);
- umiejętność dyskusji i argumentowania (uczniowie odpowiadają na pytania – czy można zrobić karierę na wsi).

Projekt podkreśla wzajemne zależności między podstawami przedsiębiorczości, informatyki, wiedzy o społeczeństwie, geografii. Zgodny jest z treściami zapisanymi w programie A. Mikiny bloku VI: Przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej.

Uczniowie, realizując projekt, kształtują kompetencje kluczowe, a szczególnie:

- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości – wykorzystanie własnych pomysłów na przygotowanie działalności gospodarczej w konkretnych warunkach społeczno-gospodarczych;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – opracowanie biznesplanu;
- kompetencje cyfrowe – pozyskiwanie informacji, przygotowanie prezentacji;
- kompetencje osobiste, społeczne w zakresie uczenia się –przeprowadzenie wywiadu, poznanie kolejnych kroków tworzenia biznesplanu;
- kompetencje obywatelskie – symulacja działań w życiu społeczno-gospodarczym.

W projekcie można także znaleźć odniesienia do pedagogiki humanistycznej – współpracując ze sobą, uczniowie uczą się poszanowania wartości i godności człowieka, postrzegają człowieka jako aktywnego twórcę własnego życia.

W projekcie, zgodnie z założeniami programu A. Mikiny, stawia się na kształcenie wielostronne przez doświadczanie i przeżywanie.

Jeśli pomysły na własny biznes będą ciekawe i innowacyjne, warto, aby uczniowie zaprezentowali je w szerszym gronie – na przykład na spotkaniu z rodzicami (wykorzystując infrastrukturę szkoły) lub dla mieszkańców wybranej wsi. Można też zamieścić pomysły na stronie internetowej szkoły, czy instytucji współpracujących ze szkołą.

Wskazówki do pracy z uczniami o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych

Konstrukcja projektu pozwala na realizację zajęć z uczniami o zróżnicowanych potrzebach, możliwościach i umiejętnościach edukacyjnych, zarówno w klasie, jak i całkowicie zdalnie (za pomocą komunikatorów używanych w danej szkole).

Zadania zostały ułożone w taki sposób, aby kolejne można było realizować w oparciu o informacje zdobyte podczas realizacji wcześniejszych zadań. Większość zadań i proponowane źródła dostosowane są do potrzeb osób z dysfunkcjami wzroku lub słuchu (prawie wszystkie e-materiały są zgodne ze standardem WCAG (od ang. *Web Content Accessibility Guidelines*), zadania można rozwiązywać z użyciem czytników ekranu).

Skład grup powinien jak najlepiej wykorzystać potencjał uczniów i w związku z tym nauczyciel dobierając grupy musi na to zwrócić uwagę. Proponuje się to zrobić poprzez zaangażowanie uczniów zdolnych jako liderów zespołów zadaniowych, koordynujących pracę pozostałych uczniów i służących im radą. Uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się powinni mieć jasno określone zadania, które z jednej strony nie okażą się ponad ich siły, ale jednocześnie nie demotywują, jeśli wymagania będą zbyt niskie. Uwzględnić więc należy w procesie dydaktyczno-wychowawczym różnice indywidualne pomiędzy uczniami, ponieważ jest to działanie gwarantujące edukację ukierunkowaną na rozwój każdego ucznia.

W przypadku uczniów słabosłyszących warto, aby nauczyciel na tablicy zapisywał terminy i słowa kluczowe konieczne do zrozumienia materiału. Uczniom słabosłyszącym lub słabowidzącym można udostępnić materiały, które mogą powiększać na ekranie komputera. Uczniów takich trzeba zachęcać do dyskusji, a komentarze werbalne, uzupełniać materiałem wizualnym.

W pracy z uczniami niedostosowanymi społecznie lub zagrożonymi niedostosowaniem społecznym warto, aby nauczyciel eksponował te treści, które kształtują pozytywne cechy osobowości oraz pozytywną motywację do nauki.

Uczniom z dysgrafią, dysortografią czy dysleksją warto powierzać zadania niewymagające czytania obszernych materiałów, aby koncentrowali się na zadaniach koncepcyjnych, twórczych. Uczniowie mający trudności adaptacyjne, w tym związane z różnicami kulturowymi, mogą pracować w parach z uczniami wspierającymi ich językowo i merytorycznie. Oceniając pracę takich uczniów, nauczyciel powinien zastosować indywidualne kryteria, odnoszące się głównie do warstwy merytorycznej.

Uczniom zdolnym trzeba umożliwić pogłębienie wiedzy, poprzez samodzielne działania, kreatywność i możliwość formułowania nawet zaskakujących wniosków z przeprowadzonych badań.

Ważnymi elementami organizacji pracy w edukacji włączającej jest kreowanie właściwej atmosfery w klasie, budowanie odpowiednich relacji między uczniami, aby w porę zapobiec ewentualnym trudnościom. W czasie stacjonarnych zadań projektowych trzeba pamiętać o właściwej organizacji przestrzeni do pracy (np. zapewniania miejsca blisko tablicy dla ucznia słabowidzącego, czy miejsca oddalonego od okna dla ucznia z ADHD – od ang. *attention deficit hyperactivity disorder*), dostosowaniu tempa pracy do możliwości uczniów, zorientowaniu na wzajemną współpracę uczniów, wykorzystanie wzajemnego uczenia się, odpowiedniej motywacji (np. poprzez zindywidualizowany sposób oceniania).

Małgorzata Krzeszowska – nauczyciel dyplomowany w liceum i szkole podstawowej, absolwentka historii i teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, doktorantka w Instytucie Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Rzeszowskiego. Posiada ponadto kwalifikacje do nauczania wiedzy o społeczeństwie, podstaw przedsiębiorczości i informatyki. Pracowała także w Państwowej Wyższej Szkole Wschodnioeuropejskiej w Przemyślu. Jest trenerem edukacji finansowej w ramach projektu „Żyj finansowo” Stowarzyszenia Krzewienia Edukacji Finansowej. Ma na swoim koncie podwójny tytuł najlepszego nauczyciela podstaw przedsiębiorczości w województwie podkarpackim przyznany przez prezesa Narodowego Banku Polskiego (2017) – zarówno dla szkół ponadgimnazjalnych, jak i – wówczas – gimnazjalnych. Jest opiekunem dydaktycznym kilkunastu laureatów i finalistów olimpiad z przedmiotów: podstawy przedsiębiorczości i wiedza o społeczeństwie.